

EXNER OG MURVÆRKET

Murværket på Koldinghus er fortællingen om teglets historie i Danmark.

Arkitekten Johannes Exner rundede de 80 år i marts. Han betegner murværket på Koldinghus, som 'det smukkeste jeg kender' og fortæller, hvordan man gennem studier af facaden kan aflæse teglets udvikling i Danmark.

Gennem et langt liv er arkitekten Johannes Exner blevet fortrolig med teglets inderste væsen. I fællesskab med sin hustru, Inger Exner, har han i egne værker dyrket de mange muligheder for anvendelse af det brændte ler. Kirkerne har været et gennemgående tema gennem alle årene både i form af et stort antal nybygninger og i form af restaureringsopgaver. Også det mere profane byggeri såsom enfamiliehuse, skoler og sognegårde er rigt repræsenteret i rækken af realiserede projekter. Et overvældende livsværk, som er til gavn og inspiration for alle med interesse for arkitektonisk kvalitet og ikke mindst for kommende generationer.

Hovedværket er og bliver dog restaureringen af Koldinghus, som er en milepæl i nyere europæisk arkitekturhistorie. Også her spiller tegl en særdeles væsentlig rolle, og Johannes Exner formulerer det således: »På alle niveauer beretter teglet om bygningens identitet – historie, tid, stil, alder, brug, mennesker – i et sprog, hvor teglet er alfabet. Murværket har 'fortællerværdi'. På Koldinghus rummer det summen af alle perioder fra 1200-tallet til i dag. Ved at nærstudere udvalgte facadeudsnit

kan man direkte aflæse teglets udvikling i Danmark over næsten 800 år. Set med mine øjne gør denne fortælling murværket på Koldinghus til det smukkeste i Danmark.«

HISTORISK SLID

For den uindviede viser billedet på modstående side en temmelig forfalden facade, der trænger til istandsættelse. Det høje vindue er det eneste, som fremtræder nyt og velholdt i denne kollage af ukurante tegl, puds, mørne fuger og granitkvadre. Et oplagt emne for gennemgribende restaurering eller genopbygning vil mange sikkert mene. For Johannes Exner forholder det sig stik modsat. En yderligere indgriben ville være en destruktiv handling, som ville fratage murværket en væsentlig del af dets enestående fortællerværdi. Efter hans opfattelse er det pågældende facadeud-

snit et eksempel på en uvurderlig kilde til forståelsen af Koldinghus' dramatiske historie. Murene er præget af 'historisk slid', som det ville være synd og ødelæggende at fjerne.

Fotografiet fra vestfacaden afgrænser et udvalgt område på ca. 50 m². »Her ser du det gotiske murværk,« konstaterer Exner, mens blikket fokuserer på et felt i billedets venstre del, mellem de to vinduer. Bevæbnet med et forstørrelsesglas går han på opdagelse i den detaljerigdom, der aftegnes i den forvitrede flade, og som han kender indgående efter mere end 20 års arbejde med restaurering af slotsruinen. »Her er det de karakteristiske løber kop skifter, som viser, at her lå det tidligste Koldinghus, som blev påbegyndt i 1258 af Erik Klipping og hans søn Erik Menved. Karakteristisk er også de store tunge munkesten, der krævede begge hænder ved opmuringen. Murtykkelsen er omkring 180 cm.«

En speciel detalje skærper arkitektens opmærksomhed: »Her ses en lodret gennemgående fuge, der markerer et skift i byggestil og dermed periode. Til venstre gotik og til højre for fugen er det typisk renæssancemurværk, som er kendetegnet ved rene løber- og kop-skifter. Det er Christian III's slot, der tilpasser sig på det gotiske hus. Christian III indførte i 1536 reformationen i Danmark, og 1553 gennemførte han store byggearbejder på Koldinghus, der med syd- og østfløjen

fremstod som et sluttet firefløjet renæssancehus. Det er også ham, der indmurer de store granitkvadre, der tydeligvis er genbrugsmateriale fra en romansk kirke med en rundet apsis og fin detaljering.

De pudsede felter er reminiscenser fra Christian IV's tid. Derefter kommer Frederik IV og dermed barokken, der er let genkendelig på den mere gullige tegl og det mindre format. Nu kan man have stenen i én hånd. Da han skal til at bygge fjerner man halvanden meter

jord, hvor gotikkens hus har stået på en skrænt, og her ses den gule baroktegl under kvaderstenene. Buestykket over vinduet er sandsynligvis også barok. Ruinperioden efter branden i 1808 er jo lidt vanskeligere at udpege, da det egentlig var de tomme vindueshuller, hvor falsen nu er opmuret med dansk normalsten og med vores nye barokvinduer indsat. Således afrundes muren med et standardprodukt fra vor egen tid og fortællingen er foreløbig afsluttet.«

Koldinghus er blevet til igennem flere århundreder. Man kan tale om seks hovedperioder:

1.	1400-tallet	Det gotiske hus
2.	1500-tallet	Christian III's slot
3.	1600-tallet	Christian IV's slot
4.	1700-tallet	Frederik IV's slot
5.	1800-tallet	Ruinperioden
6.	1900-tallet	Restaurering